

WERKEN IS SPELEN

openingspeech academiejaar 2013-2014 universiteit Nijmegen

Geachte aanwezigen,

Met enige verkneukeling tracht ik mij het gezicht van enkele mijner schooleraars voor te stellen, als die ten eerste nog voldoende leven om smoelen te kunnen trekken, en als zij ten tweede zouden weten dat ik, ex-leerling met een bedenkelijke reputatie en trotse bezitter van een rotkarakter, ondanks mijn geklungel met negenproeven, integralen, tien geboden, tabellen van Mendeliev..., het zover heb geschopt dat ik vandaag, 28 jaar nadat ik in het Sint-Maartenscollege onvriendelijk de deur werd gewezen, de openingspeech van een academisch jaar mag geven. De universiteit van Nijmegen alstublieft, een huis van kennis dat ondermeer de gewaardeerde pennen van Cees Nooteboom en Peter Sloterdijk met een eredoctoraatslintje omzwachtelde. En dan vraag ik me plotsklaps af of mijn leraar Vandenberghe, die destijds beweerde dat ik waarlijk nergens voor deugde, Nijmegen wel wist aan te duiden op een blinde kaart. Het zou moeten, want aardrijkskunde was zijn hoofdvak. Triomfantelijk doch zonder rancune gaan mijn gedachten op dit eigenste moment vrolijk uit naar de dame in het kakkineuze confectiepak die ooit de sollicitatiegesprekken voor de weinig verheffende job van kaartjesknipper op de trein afnam, en mij in koude stadhuisternen mededeelde dat ik niet alleen ondermaats had gescoord voor de psychologische testen, maar tevens voor de intelligentietesten. Te dom voor kaartjesknipper, ik, en het is nooit in mij opgekomen om dat in twijfel te trekken.

Ik begrijp de aanwezige studenten die momenteel kritische bedenkingen voelen opwellen en de kwaliteit van deze universiteit in vraag stellen. Als ik het goed heb, dan is het wettelijk collegegeld hier vastgesteld op 1.835 euro, een hele smak geld in een land dat zichzelf als democratisch wenst te presenteren aan de rest van de wereld. Om 1.835 euro te verdienen moeten de meeste dichters een echtscheiding ondergaan en daar drie succesvolle pöeziebundels aan wijden, zij kennen als geen ander de ware waarde en zwaarte van dit collegegeld. (Om u het bestaan van een andere mogelijkheid te schetsen: in Zweden worden studenten betaald om te studeren, om en bij de 3000 lekkere kronen per maand, en iets vertelt mij daar dat de Zweden het belang van een geëduceerde bevolking hoger aanschrijven dan vele andere naties). Maar goed, u heeft dat elitaire bedrag van 1.835 euro dus neergeteld, mogelijks zelfs zonder dat het in u opkwam om ouderwets te gaan betogen voor het recht op gratis kwaliteitsonderwijs, en het eerste wat u te horen krijgt is de speech van een mens die te lomp werd bevonden om in een lelijk kostuum van de spoorwegen vervoersbewijzen te controleren. Ik ga u zelfs meer opbiechten: ik heb het zelfs klaargespeeld om tot drie maal toe mijn theoretisch examen voor mijn rijbewijs te moeten afleggen vooraleer ik het stuur van een gemotoriseerde vierwieler in handen mocht nemen. Wij weten allemaal hoeveel idioten er dagelijks in het verkeer circuleren, en zij behaalden hun theoretisch rijexamen allemaal de eerste keer. Daar mag ik soms vertederd aan denken, wanneer ze zichzelf tegen een boom de dood hebben ingereden. (Overigens heb ik de troost dat mijn geliefde, nochtans professor in iets ingewikkelds aan de universiteit, eveneens was gebuisd voor haar theoretisch rijexamen.)

Ik mag hier dan de indruk hebben gewekt dat ik mijn twijfels en grieven omtrent de diepten van mijn intelligentie benader met flauwe plezante zelfspot; in werkelijkheid vormen zij een bron van diepe frustratie. Een amicaal partijtje schaak bijvoorbeeld verandert al na twee klassieke openingszetten in een bitsige strijd tegen de demon van mijn domheid, ik word mijn eigen tegenstrever, en elke nederlaag smijt mij terug in een drek van pathetisch zelfmedelijden waar ik wel een hele week lang in waad. Mijn domheid werd een makkelijk

mantra, een gevaar en een excuus waar ik mij gelukkig bewust van ben, zij het niet altijd, en waartegen ik heb te knokken. Het overkomt me, meer dan eens, dat ik boeken van grote denkers onaangeraakt laat rotten in de wachtkamer van mijn leesplannen, uitsluitend omdat ik mijzelf er bij voorbaat van heb overtuigd intellectueel tekort te schieten om die werken te kunnen snappen. Domheid kan ook een keuze zijn, en ik beken: zij is soms de mijne.

Mijn aanleg voor de totale nietsnutigheid werd echter geïllotineerd door de liefde; de liefde voor de letter. Een moeilijk te verklaren liefde, zoals dat nu eenmaal gaat met het gros onzer liefdes, maar feit is dat ik op de leeftijd van drie al een onstuitbare drang voelde om te schrijven. Omdat ik het nog niet kon, vond ik alfabetten uit. In handschriften die leken op Jackson Pollock's druiptwerken of de on-zinnen van Marcel Broodthaers, vulde ik papiervel na papiervel op tot ik ze, bij wijze van lullen, aan een rijke doch onwetende collectionneur kon verkopen als zijnde een authentieke Dode Zee-rol. De verbeelding overmeestert de werkelijkheid wil het cliché, maar het gefantaseerde schrijven verbleekte bij het plezier dat het échte schrijven mij bood van zodra ik mijn eerste woorden op een schoolbord kraste. Liefde voor de letter bracht een natuurlijke sérieux over mij. Zo herinner ik mij bijvoorbeeld mijn eerste fout die ik tijdens een dictee heb geschreven. De lerares vroeg ons, beginnelingen in vrijwel alles, om de zin 'Jan gaat kleren passen' neer te pennen. Om onverklaarbare redenen speelde ik het klaar om daar 'Jan gaat kleren pasen' van te maken. Een s te weinig, verdomme. Ieder jaar met Pasen denk ik spontaan terug aan deze onvergeeflijke flater. U heeft er geen idee van, hoe woedend ik was op mezelf de taal te hebben verkracht. Tien jaar later zal ik Duitse les krijgen en hetzelfde leed ondergaan wanneer ik tijdens een dictee 'Österreich' met één r schrijf. Ik was bereid mijzelf met een zweep te geselen voor zoveel lompigheid. Maar dat ik de inhoud van een kegel niet kon berekenen raakte mijn koude kleren niet. Mijn liefde lag daar niet.

Ik had nog geen enkele notie van het begrip 'literatuur' toen ik anno 1978 mijn eerste volzinnetjes in een braaf gekaft lijntjesschrift pende, maar ik wist pertinent zeker dat mijn hele wezen in het alfabet lag, en dat ik niets anders wou doen in mijn leven dan schrijven. Schrijven, schrijven, schrijven.

Peter Carmeliet schraapte als kind de doodgereden katten en egels van de straat, stopte ze in de tuin van het ouderlijk onder de grond tot het vlees was afgevreten door de kuisploeg van de wormen, en kookte de kadavers daarna in de soepketels van zijn moeder tot de botten helemaal proper waren. Zo begon zijn verzameling skeletten. Niet ieder kind nam genoegen met postzegels of voetbalprentjes. En zo werd Peter Carmeliet spelenderwijs doctor in de geneeskunde, internationaal gerenommeerd om zijn onderzoek aangaande angiogenese. Kinderen zijn lyrische pleziertjes als je hen hoort vertellen wat ze later worden willen. Hun hele kindertijd staat in het teken van 'later' en 'worden'. Maar een jongen als Peter Carmeliet hoefde helemaal geen onderzoeker te worden, hij was het al. Hij heeft zijn kinderlijke passie en nieuwsgierigheid weten te bewaren, en ik twijfel er niet aan of hij moet zijn lange en ongetwijfeld ook lastige opleiding hebben ervaren als een daad van toewijding en begeerte, in plaats van als een opoffering.

Begeerte. O wat hou ik van dat woord begeerte op het terrein van de kennis. Zoals in wijsbegeerte. Alle studenten zouden moeten begeren wat ze studeren. Er zou een faculteit rechtsbegeerte moeten bestaan. Wiskundebegeerte. Managementbegeerte. Pedagogiebegeerte. Noem maar op. Het helpt me, ietwat valselijk, te verklaren waarom ik mij ooit belachelijk heb gemaakt tijdens mijn theoretisch rijexamen; ik heb namelijk nooit een verkeerspaneel begeerd.

Ik heb niet het volste vertrouwen in een platonische benadering van de dingen, maar ben

bereid te aanvaarden dat de zin van mijn bestaan zowel als de invulling van mijn geluksgevoel in ruime mate worden bepaald door de verwording van datgene wat ik al was. Toen in april 1999 mijn debuut verscheen schonk mij dat dan ook helemaal niet het idee dat ik eindelijk een schrijver geworden was.

Het is waarschijnlijk te makkelijk te stellen dat we vaker moeten luisteren naar het kind in ons als het erop aan komt onze levens in te vullen met een beroep, te romantisch ook. Niet ieder kind spreidt uitgesproken passies en interesses in een bepaald iets tentoon. Bij sommigen komt het laat, bij anderen zelfs nooit. Luttele maanden voor het volgende academisch seizoen begon waren er collega-studenten van me in het laatste jaar van het middelbaar onderwijs die niet wisten wat ze weldra zouden gaan studeren. Dàt zij zich gingen inschrijven aan één of andere universiteit, daar waren ze zeker van. Maar aan welke faculteit precies, neen, dat wisten ze niet. Alsof het er eigenlijk niet toe deed. Een diploma, dàt moesten ze vergaren. Een diploma in om het even wat. Een papier om eventueel in te kaderen, een lijn die kon worden toegevoegd aan hun curriculum vitae, de korte weg naar een carrière waarvan de invulling minder belangrijk was dan het salaris dat daardoor maandelijks zou komen neerddwarrelen op hun bankrekening. Ze waren achttien, en ze dachten al aan pensioensparen. Onthutsend was het, vast te stellen hoe er in mijn klas opeens een hevige plaag van interesse in de criminologie uitbrak, eenmaal er werd begrepen dat deze studie kon worden gelopen met slechts 9 lessen per week.

Voor mij was het eenvoudiger, ik joeg gewoon mijn levensoude liefde voor de letteren na, en dan denk je niet in termen van een beroep. Duitse auteurs kunnen het schoner verwoorden; daar is literatuur geen *beruf* maar een *berufung*. De religieuze echo in deze term staat mij tegen, maar eens ik hem heb ontgoddelijkt -hetgeen makkelijk te doen is- schrijf ik hem graag bij in het wapenschild van de letterkunde.

Schrijver. Worden wat ik dus al was, Nietzsche hoort het mij graag declameren.

Worden wat je intrinsiek al bent betekent : werken. Hard werken. Ik ben al zodanig met het idee vergroeid dat het voor mij ondertussen niet meer als een paradox klinkt. Zoals werken al lang niet meer vermoeiend klinkt. Werken is spelen.

Om te beginnen moet de snotneus-aspirant-schrijver leren schrijven. Technisch leren schrijven. De woorden 'noot', 'aap', 'konijn' (met lange ij, een instinker) en de zin 'Jan gaat kleren passen'. Daarna moet er dieper worden ingegaan op de werkwoordsvervoegingen, de verrukkelijke dt-regels. Er moet worden ingetreden in het paradijs van de tussenzinnen, de voegwoorden, het hele vademecum van de taal. Een speeltuin, dat is waar, maar het spel dient met verve te worden gespeeld. Deze hele basisstap lijkt zo evident en gegeven, maar iemand als ik, zoon van financieel zwakke ouders die maar tot hun veertiende in de schoolbanken hadden gezeten, wonende in een industriële regio waar kinderarbeid nog maar sedert een kleine vijftig jaar uit de fabrieken was verdreven, zou mits een klein mankementje van de klok zijn toekomstdromen hebben opgeborgen bij het ontwaken van zijn eerste werkdag. Waar ik grondiger mocht ingaan op zinsleer en constituenten daalden jongens van dezelfde leeftijd met navenante talenten anderhalve generatie eerder af in de steenkoolmijnen. Nog terwijl ik het zeg vraag ik me af of mijn gevoel voor drama mij niet teveel op sleeptouw neemt, zo gruwelijk klinkt het. Eens te meer neem ik de plicht op mij te beseffen dat ik tot de eerste lichting schrijvers behoor die het voorrecht heeft om zelf over zijn sociaal-maatschappelijk achtergesteld milieu te schrijven. Niet dat ik de eerste zou zijn, laat staan de enige: Brendan Behan is een dankbaar voorbeeld, Alan Sillitou mogelijks een nog beter. Wat bruutweg heette: working class. Oliver Twist kon opeens zelf zijn verhaal neerpennen! Al is deze vergelijking riskant: Charles Dickens was een vroege schoolverlater, had wegens het financieel debacle van zijn vader onverwacht als tiener het lawaai en de stank van een fabriek

ervaren, doch was geruggensteund door een, ofschoon korte, toch uitstekende basiseducatie en was al piepjong in aanraking gekomen met de picareske romans van Tobias Smollett en Henry Fielding. Geen haar op mijn hoofd dat afbreuk wil doen aan de grootsheid van Charles Dickens, integendeel, maar we kunnen niet voorbij aan het historisch belanghebbende feit dat literatuur nog maar zeer recentelijk kan worden bedreven door een brede laag van de bevolking die bij de voorlaatste doortocht van de komeet Halley langs onze planeet met moeite haar naam kon schrijven. Indien literatuur een reflectie van de wereld mag zijn, en ik zie niet in wie dat in twijfel kan trekken, dan moet het belang van de democratisering en de mondialisering van de literatuur worden onderstreept. Die strijd is niet uitgestreden. Ik kijk uit naar de stortvloed romans die uit de buik van de Afrikaanse en de Indische beschaving zijn geschreven, maar vrees dat ik niet lang genoeg zal leven om ze ooit nog te kunnen lezen, of dat ik op zijn minst weer een ernstige poging moet ondernemen om te stoppen met roken.

De technische aspecten van het schrijven heb ik mij dus eigen kunnen maken, met dank aan een land dat daarvoor de juiste wetten en sociale voorzieningen ontwierp.

De rest was zelfstudie, en trachten te achterhalen wat een tekst tot literatuur verheft. Hoe de woorden via de ogen in de bloedbaan komen en rechtstreeks naar het hart gaan. En dus moest ik lezen om dat te onderzoeken. Heel veel lezen. Ook slechte boeken, omdat deze zich nu eenmaal uitstekend lenen als studiemateriaal voor de aspirant-literator.

Mijn Nederlandstalige jeugdidolen Boon, Brouwers en Claus werden in recensies steevast ingeleid met het predikaat 'autodidact', en ik zag daar het meldenswaardige niet van in. Hoe, ten anderen, zou iemand het literaire schrijven kunnen worden aangeleerd? Is een schrijver niet per definitie een autodidact? Ook de dichter Herman De Coninck zei het toen hij werd verleid om bij te schnabbelen en een cursus Creatief Schrijven te geven: 'In het beste geval kan ik iemand leren lezen, maar je kan nooit iemand leren schrijven.' (Herman De Coninck heeft ook mij trouwens beter leren lezen. Niet via een twijfelachtige cursus, maar via de stukjes die hij wekelijks in de literatuurbijlage van een krant schreef. Mijn god, wat mis ik een dergelijke begeesterende pen vandaag in de letterenkatern).

De zonde die ik moet opbiechten is dat ik mij uiteindelijk tóch aan de universiteit heb ingeschreven om literatuur te gaan studeren. Germaanse filologie. Ik voelde mij een verrader ten aanzien van de echte literatuur, een half-talent dat de academische paplepel nodig had om z'n zelfvertrouwen op te krikken. Maar ik had een geldig excuus waarachtig ik mij kon verbergen : in tegenstelling tot mijn geliefde dichters Paul Snoek en Hugues C. Pernath liep ik helemaal niet warm voor het soldatenbestaan en door mij in te schrijven aan een universiteit kon ik in die jaren ontsnappen aan de militaire dienstplicht, die overigens weldra en gelukkig zou worden afgeschaft. (De impact van het leger op het leven van de oude Belgen mag in geen geval worden onderschat; ik had vrienden die gehaast een vrouw bezwangerden en trouwden om het kaki-uniform uit hun kleerkast te weren, anderen veinsden met succes krankzinnigheid tijdens de medische keuring, en nog anderen schreven zich dus zoals gezegd in aan de universiteit. Mijn keuze was nog de slechtste niet.)

Dimitri dus naar de universiteit. 17.000 Belgische franken inschrijvingsgeld destijds, het equivalent van een leefloon.

Gent is één van de mooiere steden op deze wereld, maar de campus waar ik kennis maakte met de tempel van slimheid was tot mijn grote ontgoocheling een treurhol met lappen afbladderende verf aan de muren, stinkende wc's, en een aftandse aula die vele vierkante meters tekort kwam om alle studenten op te vangen. Wie een les wou volgen van op een stoel moest een uur op voorhand present zijn, zoniet kon je op de grond gaan zitten. Het is de plaats waar ik ontdekte dat ik een bril nodig had, aangezien de afstand tussen het projectiescherm en

de zitbanken een olympische zwemafstand bedroeg.

Dat academiejaar werd geopend door de rector met de onvergetelijke woorden: 'Kijkt u even naar de buurman links van u. Kijkt u vervolgens ook eens naar de buurman rechts van u. Dan heeft u nu volgens de statistiek één gezicht gezien dat volgend jaar niet meer te bewonderen zal zijn op deze universiteit.'

Dat was nog eens een hartelijke verwelkoming!

Het moet voor mijn in statistiek gelovende burens een verademing zijn geweest toen ik er al na anderhalve maand de brui aan gaf en mijn gezicht door geen enkele student of prof nog hoefde te worden bekeken. Laat mij het zeggen zoals het is: de universitaire literatuurstudie was een dieptepunt in mijn liefdesrelatie met de literatuur. Romans werden er behandeld als koude lijken die konden worden opengesneden ter dissectie. Men doceerde er over auctoriale vertelstandpunten op de toon waarmee boodschappenlijstjes konden worden voorgelezen. Nergens laaide er een vuurtje, nergens vonkte de passie, nergens stokte de emotie de stem van de professor. En natuurlijk was ik niet gehinderd door de arrogantie van de adolescent, te menen dat mijn aanvoelen van de letterkunst fijner ontwikkeld was dan dat van mijn professoren. Een overtuiging die mij overigens niet heeft verlaten, men hoeft niet in alles milder te worden met de jaren.

Om ons van bagage te voorzien kregen we aan het begin van dat jaar een niet nader gemotiveerde leeslijst met 32 belanghebbende romans mee, De Bijenkorf van Camilo José Cela was er één van, en ik hoor nog altijd mijn ambitieuze medestudenten zuchten bij het vernemen van dat schrikwekkende aantal. Vlak voor mijn besluit de universiteit vaarwel te zeggen had ik de hele lijst uit, een kleine moeite, niet elke roman was trouwens een kasseisteen dik, en enkele mijner vrienden zouden negen maanden later met grootste onderscheiding de vakantie ingaan zonder dat ze ook maar 1 boek van die lijst hadden gelezen. Ze bezaten gewoon de handigheid het circuit van boekbesprekingen op te sporen, hetgeen in de laatste uren vóór de wijde verspreiding van het internet betekende dat ze de juiste studentenkroegen frequenteerden. Voor de bescheiden prijs van twee, drie biertjes kon je een analyse van de hele Dostojevski krijgen.

Niet dat ik een traan heb gelaten om mijn gemankeerde titel van filoloog. Ik stortte mij in een loopbaan als pizzakoerier en deed na mijn uren wat ik altijd had gedaan en tot op heden ben blijven doen: lezen en schrijven.

Uiteraard wil ik erkennen dat de invulling van het professorambt persoonlijk is en dat ik meer dan waarschijnlijk de pech heb gekend het met een stelletje droogkloten te moeten stellen. Het is moeilijk Joseph Brodsky zijn homohaar te vergeven, maar wanneer ik hem tijdens een interview hoorde vertellen dat hij zijn studenten dwong vijftig gedichten van buiten te kennen opdat het ritme van die gedichten in hun binnenste zou blijven zingen, natuurlijk als een hartenklop, dan voelde ik een zekere jaloezie ten aanzien van de studenten die in hem een gepassioneerde gids hadden gevonden. (Dit gezegd zijnde: ik zou op eigen houtje vijftig gedichten van buiten kunnen blokken en heb dat ook als zogenaamde autodidact niet gedaan. Straffer nog: ik voel de kotsbrokken in mijn keel wippen wanneer iemand zijn papegaaienkunstjes opvoert en uit het hoofd Baudelaire of Shakespeare reciteert. De snoeverigheid waaruit dit voordrachtsgedoe niet zelden wordt geboren verpest de smaak van mijn sigaar.)

(Ik rook helemaal geen sigaren, maar dat hoeft de uitdrukking niet te weten.)

De oude vrienden van vroeger werden nieuwe vreemden. Ze hebben hun diploma op zak en hebben daar mentale rust mee afgekocht, ze hoeven zich voor niemand meer te bewijzen, ook niet tegenover zichzelf. Dat diploma werd hún mantra. Ze kunnen iets. Ze hebben ooit iets gekund. Hun platenkasten zien er ongeveer net zo uit als toen ze na hun masters hun studentenkot ontruimden. Lezen doen ze nu al helemaal niet meer, en ze zijn dolgelukkig daar

een gezin en een stelletje tijdrovende kinderen voor te kunnen inroepen als excuus. Het televisieprogrammaboekje is zowat het enige waar ze nog in bladeren, en occasioneel een krant, zo ze die papieren versie nog niet hebben vervangen door een tablet. De wereld verbeteren hebben ze geklasseerd als een pubergril.

Een dierbare kameraad van me en compagnon de route studeerde destijds indologie, hij liep rond in gebatikte kleren, op sandalen, rook helaas ook naar patchoeli, en toonde zich gepassioneerd in het Sanskriet. Niemand die hem hoorde uitwijden over de teksten van de Veda's, de Upanishads of de epen van de Ramayana, twijfelde aan zijn unieke liefde. Tegenwoordig herstelt hij meubelen, een nobele bezigheid. De Veda's heeft hij met geen vinger meer aangeraakt, en van India heeft hij nog altijd niets méér gezien dan een postkaart. Ik had een vriendin die tijdens haar psychologiestudies ieder onschuldig cafégesprek op Freud en Jung wist te brengen. Zij is uiteindelijk wel iets gaan doen in de sociale sector, maar de syllabussen liggen te bestoffen op haar zolder, als relikwieën van een jeugd. Nieuwe vakliteratuur is haar huis niet meer binnengekomen, alsof de wetenschap op de dag van haar afstuderen heeft besloten stil te staan. Helaas kan ik hetzelfde vertellen over een goede kennis die vijfentwintig jaar geleden dokter is geworden. Huisarts met stethoscoop en aanzien. Geen letter medisch nieuws mag zijn ogen nog vermoeien. Soms vraag ik me af of hij weet dat er ondertussen al een medicijn voor plasproblemen op de markt is. Nog een andere oude bekende met een vruchtrijk verleden aan de universiteit, psychologie ook, zit zonder job. Al meer dan tien jaar inmiddels. Zich bijscholen of de ontwikkelingen binnen haar ooit zo aanbeden vak volgen doet ze niet. Wanneer ze van overheidswege wordt aangemaand niet langer op uitkeringen te teren en aan de slag te gaan, trekt ze een pruillip. Aanbiedingen van interimkantoren als secretaresse slaat ze af, omdat ze 'weigert te werken onder de waarde van haar diploma'. Ze zegt: 'Ik heb niet vijf jaar lang aan de universiteit zitten blokken om telefoons op te nemen.' Ze heeft natuurlijk gelijk: ze heeft vijf jaar lang aan de universiteit zitten blokken om in haar zetel te nietsen, en moddervet te worden door de verveling die ze met vanille-ijs verdrijft. Hoewel ze daar meer dan iemand anders de tijd voor heeft slaat ze geen roman of dichtbundel open. Want: 'Ik ben nooit een lezer geweest.'

Af en toe zie je de intellectuele lust bij deze mensen nog eens opflakkeren, tijdens een spelletje Trivial Pursuit. Dolgelukkig omdat ze het antwoord weten op de vraag 'Wie schreef het dagboek van Anne Frank?'

Ik heb de plicht mij ook de betere voorbeelden te herinneren. Een van de kameraden waarmee ik als tiener bravourig een theatergezelschap had opgericht, een taalvirtuoos van geboorte die zijn liefjes behaagde met gedichten, een veelbelovend acteur ook, verklaarde de avond nadat hij een gigantisch applaus in ontvangst had genomen voor zijn rol in de schoolvoorstelling van A Midsummer-night's Dream, dat hij te lui was voor het artistieke schrijven en dat hij zijn pen beter kon dippen in de journalistieke inktpot. Hij was toen zeventien. Er kon niks hautains in zijn woorden worden bevroed toen hij verkondigde later hoofdredacteur van de krant De Morgen te willen worden. Zijn levensproject nam vaster vorm aan en hij koos de universitaire studies die hem naar de verwezenlijking van die droom zouden loodsen. Hoofdredacteur is hij niet. Nog niet. Maar wel chef van de politieke redactie van precies deze eerder genoemde krant.

De andere kerel die deel uitmaakte van dat gezelschap schreef ook gedichten voor zijn liefjes, alleen verstonden zijn liefjes deze verzen niet. Ze waren te moeilijk. Te vernieuwend. En het stond ook voor hem vast dat hij al zijn talenten zou inzetten om te vernieuwen, te beginnen met de hele theaterwereld. Hij had de snuggerheid te snappen dat toneel veel met psychologie vandoen heeft, dompelde zich een jaartje onder in de soms zotte kronkels van de menselijke geest, om zich daarna des te fanatieker te amuseren op de Hogeschool voor Audiovisuele en Dramatische Kunsten. Een vuile slokdarmkanker heeft een punt gezet achter zijn dadendrang, zijn nabestaanden kunnen zich slapjes troosten met het feit dat er een theaterprijs naar hem

werd vernoemd.

Het voorbeeld van deze laatste twee vrienden is er één van jongelingen die hun hobby ernstig namen, hun keuzes waren geen keuzes, het waren de evidente passen op hun levenswandel. Hun drijfveren waren zo duidelijk en intens dat ze ook zonder opleiding hun weg in dezelfde richting zouden hebben voltooid (hetgeen uiteraard makkelijker is voor artistieke dan voor zuiver wetenschappelijke beroepen, en niet eens zo'n klein beetje; je staat niet te springen om een chirurgische ingreep te ondergaan, uitgevoerd door een zuivere autodidact).

Het gekste personage uit dit deel van mijn verleden waarin iedereen zijn toekomst en ambities in stelling leek te brengen was een kerel, geplaagd met het uiterlijk van een schlemiel. Corpulent, een haarbos waarin geen enkele kapper model wist te brengen, een gezicht vol kraters, een bril die groot genoeg was om de glazen ervan te laten poetsen door een ploeg ruitenwassers. Zijn schooltijd had hij grotendeels slapend doorgebracht, uit verveling. Dat hij niet van leeghoofdigheid kon worden verdacht bleek uit de plaats die hij Frank Zappa toedichtte in de muziekgeschiedenis: op 1, net voor Igor Stravinsky. Hogere studies lieten hem ronduit koud en alle intellectueel zelfbevredigende beroepen beschouwde hij als afstompend en gevaarlijk voor het brein. Hij is de fabriek ingedoken, uit pure overtuiging. Een kwart eeuw reeds schroeft deze man wieloppen van Volvo-vrachtwagens aan, het soort job waarvan Karl Marx het schurft voelde jeuken in zijn baard. Als hij snel is kan hij per vrachtwagencabine één tot anderhalve minuut voorsprong nemen op de fabrieksband. Deze anderhalve minuut gebruikt hij om te lezen. Mijn kennis van de wereldliteratuur verbleekt naast die van hem. Hij is de meest toegewijde letterenfreak die ik ooit heb mogen ontmoeten. Soms kom ik hem nog eens tegen, op een muziekfestival, waar wij stilaan een zeldzaamheid werden met onze leeftijd waarop een eerste prostaatonderzoek is aangewezen, tussen al deze jongeren wier lichamen natuurlijk sierlijker bewegen bij bands als Foals of WU LYF, en wij ons halvelings gecamoufleerde pedofielen voelen. Of ik die laatste tentoonstelling in het Centre Pompidou heb gezien, vraagt hij dan. Hij kent de naam van de laatste twee Egyptische presidenten maar wanneer hem tijdens een sociale babbel naar zijn beroep wordt gevraagd, zakt zijn aandeel als gesprekspartner zienderogen.

Mijn beste gesprekken over boeken, rock en hedendaagse cinema voer ik tegenwoordig met een buschauffeur, hij pompt me vol met nieuwe en doorvoelde kennis, meer dan enig literatuurprofessor heeft kunnen doen. We zijn niet ver van een album van Billy Bragg, getiteld 'Talking with the taximan about poetry'. Deze gedachte voert mij ogenblikkelijk terug naar de dag dat Hugo Claus stierf en ik met een taxi van Luik naar de televisiestudio in Brussel werd gebracht om er vanonder een laag stinkende schmink de grootsheid van de zopas overleden meester te schetsen in vijf krap bemeten minuten. De taxichauffeur, van Maghrebijnse afkomst, vroeg naar het waarom van mijn verplaatsing en zei vervolgens: 'De dood van zo een schrijver is als een bibliotheek die afbrandt.' De hele verdere rit, ofschoon afgewerkt aan 160 kilometer per uur, hielden wij het gesprek bij de literatuur en deed hij me zijn immense bewondering voor het oeuvre van Maurice Maeterlinck uit de doeken. Straf. Maeterlinck, de enige Belgische Nobelprijswinnaar Literatuur tot op heden. Het eerste serieuze gesprek dat ik voerde over diens werk was met een Maghrebijnse immigrant, die niet uit zijn nek zat te kletsen maar alles van de auteur had gelezen en herlezen. Dit was mij nooit eerder overkomen met een literatuurstudent. Het was mij zelfs nog niet overkomen met een collega-schrijver.

Ik hoop mij te vergissen in mijn indruk dat de universitair gediplomeerden steeds onzichtbaarder worden in het sociale en culturele leven. Het Stedelijk Museum voor Aktuele Kunst te Gent krijgt busladingen vol gepensioneerden over de vloer. Fantastisch. Maar het is er lang zoeken naar iemand met een diploma kunstgeschiedenis in de pocket, terwijl er daar al

zoveel van zijn dat je 'r een aantal avenues met kan plaveien. De zitjes in de schouwburgen raken opgevuld dankzij het bestaan van vrouwen tussen 40 en 55, min of meer hetzelfde publiek dat boeken koopt, zodat elke schrijver vandaag uitkijkt naar een interviewaanvraag van een damesblad. Probeer ze trouwens nog maar eens op de kop te tikken, die degelijke vaktijdschriften voor literatuur. Het literatuurmagazine waarin ik mijn eerste kortverhaal kon publiceren is blij wanneer het vandaag een oplage van 200 exemplaren kan slijten, en dit in een tijdperk waarin er jaarlijks in het hele Nederlandstalige gebied enkele duizendtallen filologen afstuderen. De ont koppeling van diploma en beroep is oud nieuws, vele bio-ingenieurs belanden in de banksector of maken het als hulpkok. Tot zover kan ik mee. Het is de ont koppeling van diploma en interesse die ik niet snap.

Er zijn dagen dat mij de, naar ik hoop volkomen van de pot gerukte, vrees bekruipt dat niet alleen de schrijvers steeds talrijker worden gekweekt in de volkse vijver van de 'working class' -vergeef mij de term-, maar dat ook het lezerspubliek schrijnend minder uit hoger opgeleiden blijkt te bestaan. Ik wou dat ik niet in klassen hoefde te denken, maar zolang ik een vermoeden heb van hun bestaan, kan ik alleen maar smeken dat literatuur het communicatiemiddel blijven mag over alle sociale grenzen heen.

Maar angst verlamt, dus is het weer ruim tijd om deze vrees te laten varen, naar mijn schrijfkamer te schrijden en daar te doen waarvoor ik me geboren heb laten worden. Werken. Noest en vrolijk werken.

Werken is spelen. Ik wens jullie allemaal, wat ook jullie opleiding moge zijn, een aangename en nimmer eindigende speeltijd toe.